

Ptaki lęgowe miasta

Goleniowa

ARTUR STASZEWSKI

Abstrakt: Goleniów jest miastem powiatowym, o powierzchni 1175 ha, leżącym na skraju Puszczy Goleniowskiej i liczącym ok. 22 tys. mieszkańców. Powierzchnia badawcza wynosiła 728 ha terenów zabudowanych. W 1999 roku przeprowadzono inwentaryzację sroki *Pica pica*, stwierdzając ok. 100 par lęgowych oraz wrony *Corvus cornix* – zaledwie 2 pary. W roku 2000 przeprowadzono badania ilościowe innych gatunków ptaków lęgowych (tab. 1). Spośród badanych gatunków najliczniejszy był kopciuszek *Phoenicurus ochruros*, którego liczebność oceniono na 130–150 par. Stosunkowo liczna okazała się pleszka *P. phoenicurus*, z liczbą 54–58 par oraz kwiczoł *Turdus pilaris* 53–62 pary. Na uwagę zasługują stanowiska lęgowe pliszki górskiej *Motacilla cinerea* (3–4 pary) oraz dzierlatki *Galerida cristata* (1 para). Zwraca również uwagę liczebność słowika rdzawego *Luscinia megarhynchos*, który występuje tu na granicy arealu lęgowego.

Wstęp

Dotychczas zebrano bardzo skąpy materiał faunistyczny dotyczący ptaków lęgowych miast Pomorza Zachodniego. Prace dotyczyły na ogół inwentaryzacji wybranych gatunków, np. gawrona *Corvus frugilegus* (Sołowiej 2000), pustułki *Falco tinnunculus* w Szczecinie (Musielak 2010), kopciuszka na obszarze Szczecina i Polic (Adamczak et al. 2010), czy zgrupowania ptaków Parku Żeromskiego w Szczecinie (Wysocki 2001).

Niniejsza praca przedstawia wyniki ilościowe wybranych gatunków ptaków lęgowych w środowisku małego miasta.

Teren badań

Miasto Goleniów położone jest na Nizinie Goleniowskiej, na skraju Puszczy Goleniowskiej, ok. 13 km od Odry. Powierzchnia administracyjna wynosi 1175 ha, z czego na grunty zabudowane przypada 54%, użytki rolne zajmują 40%, a lasy 6% powierzchni. W centrum dominuje zabudowa 3 i 4-piętrowych budynków mieszkalnych oraz stara zabudowa 2-piętrowa. Na obrzeżach znajdują się głównie osiedla domków jednorodzinnych, ogródki działkowe, zakłady przemysłowe, lasy i nieużytki rolne. Przez miasto przepływa średniej wielkości rzeka Ina i jej dopływy – Wiśniówka i Struga Goleniowska. Liczba mieszkańców wynosi ok. 22 tysięcy.

Materiał i metody

Badaniami objęto zabudowaną część miasta, wynoszącą 728 ha, wyłączając z powierzchni administracyjnej obrzeża, zwłaszcza duże nieużytki, stawy rybne i zwarte lasy, a także peryferyjne dzielnice: Helenów, Ciechno, Kepki i część Mikorzyna.

W 1999 roku przeprowadzono liczenie sroki *Pica pica* i wrony *Corvus cornix*. W tym celu przeprowadzono trzy kontrole w dniach: 22.02., 15.03. i 18.04., rozpoczynając je od wczesnych godzin porannych (największa aktywność sroki). Zwracano uwagę na ptaki budujące gniazda i wysiadujące oraz równoczesne stwierdzenie par, odróżniając przy tym gniazda zajęte od nie zajętych.

W 2000 roku prowadzono badania innych gatunków metodą kartograficzną (Tomiałojć 1980). Liczono tylko gatunki o dużej aktywności głosowej, przy okazji notując stanowiska gatunków nielicznych. Przyjęto zastosowanie efektywnych kontroli wczesnoporannych, zwłaszcza dla gatunków o krótkiej aktywności głosowej. Wykonano trzy pełne kontrole w dniach: 5.05. i 6.05, 22.05 i 23.05 oraz 3.06 i 4.06 – w ten sposób, że jedną kontrolę wykonywano w dwóch następujących dniach, dzieląc teren badań na dwie części. Prace rozpoczynały się ok. 0,5 godz. przed wschodem słońca i kończyły w ciągu ok. 2 godzin. W ten sposób liczono zwłaszcza kopciuszka *Phoenicurus ochruros*, pleszkę *Phoenicurus phoenicurus*, muchołówkę szarą *Muscicapa striata* i kwiczoła *Turdus pilaris*. Dla uzupełnienia wyników wykonywano również liczne kontrole dodatkowe w ciągu dnia.

Wyniki

Do najliczniejszych gatunków lęgowych miasta Goleniowa należała sroka, z liczbą ok. 100 par, w przeciwieństwie do wrony, której pojedyncze lęgi wykryto tylko na dwóch stanowiskach: w pobliżu oczyszczalni ścieków i na ulicy Spacerowej (przedmieścia).

Spośród przebadanych gatunków (tab. 1), najliczniejszy był kopciuszek – 130 – 150 par lęgowych, co daje zagęszczenie 1,8–2,1 par/10 ha powierzchni całkowitej. Stosunkowo licznie występowała pleszka – z szacunkową liczbą 54–58 par (0,7–0,8 par/10 ha powierzchni całkowitej). Gatunek ten gniazdował w rozmaitych środowiskach – od brzegów lasów, po zwartą zabudowę w centrum. Gniazda pleszek znajdowano w wywietrznikach bloków (1 przypadek) i domków jednorodzinnych (2), w szczelinie muru (1) i u podstawy krzyża na cmentarzu (1). Kwiczoł (53–62 pary) występował w niewielkich koloniach – największe skupisko lęgowe znajdowało się przy ul. Nowogardzkiej i liczyło 12–14 par.

Pliszka górska *Motacilla cinerea* (3–4 pary) gniazdowała głównie nad Goleniowską Strugą (2 pary) i Wiśniówką (1 para) oraz prawdopodobnie jedna para nad Iną pod mostem na ul. Przestrzennej. Do interesujących należy stwierdzenie 1 pary dzierłatek *Galerida cristata* na terenie składowiska węgla – gatunku bardzo nielicznego i zanikającego na Pomorzu Zachodnim.

Tabela 1. Liczebność wybranych gatunków ptaków lęgowych na powierzchni 728 ha miasta Goleniowa w 2000 roku.

Gatunek	Liczebność par / samców
<i>Falco tinnuculus</i>	3–4
<i>Picus viridis</i>	3
<i>Galerida cristata</i>	1
<i>Lullula arborea</i>	1
<i>Motacilla cinerea</i>	3–4
<i>Motacilla alba</i>	2–3
<i>Troglodytes troglodytes</i>	6–7
<i>Luscinia luscinia</i>	6
<i>Luscinia megarhynchos</i>	13–16
<i>Phoenicurus ochruros</i>	130–150
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	54–58
<i>Oenanthe oenanthe</i>	2
<i>Turdus pilaris</i>	53–62
<i>Locustella fluviatilis</i>	1
<i>Muscicapa striata</i>	10
<i>Serinus serinus</i>	21–24

Dyskusja

Stwierdzona liczebność kopciuszka w Goleniowie wydaje się stosunkowo duża. Dla porównania – w dwukrotnie większym Gorzowie Wlkp., jego liczebność szacowano na 180–200 par (Jermaczek et al. 1992), a na 416 ha Sulechowa – ok. 60 par (Czwałga 1992). Zagęszczenie kopciuszka w Goleniowie jest zdecydowanie wyższe niż w Szczecinie, ale ponad dwukrotnie niższe niż w Policach (Adamczak et al. 2010).

W przypadku pleszki mamy w ostatnich latach do czynienia z wyraźną odbudową populacji odnotowaną w wielu regionach Polski (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Nie posiadamy wcześniejszych danych z Goleniowa, ale na przykład w niedalekim Kamieniu Pomorskim, w latach 1979–1992 stwierdzono zaledwie jeden przypadek lęgu (Kaliciuk J. i Staszewski A. – dane niepubl.), podczas gdy w 2006 roku, tylko w ogródkach działkowych na powierzchni 33 ha – aż 16 par, czyli 4,8 par/10 ha (dane własne).

Zwraca również uwagę liczebność słowika rdzawego, który występuje tu na granicy areálu lęgowego (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Stanowiska tego słowika znajdowały się głównie wzdłuż miejskiego odcinka rzeki Iny, który w 2002 roku został uregulowany (wycięto prawie wszystkie drzewa i krzewy), w związku z czym aktualnie jego liczebność jest zapewne niższa.

W przypadku sroki jej liczebność w miastach Polski wzrastała w ostatnim stuleciu na ogół w całym kraju (Tomiałojć & Stawarczyk 2003), choć brakuje takich danych z wcześniejszych lat z Pomorza Zachodniego. Natomiast właściwie symboliczna liczba lęgowych wron w obszarze miasta, jest zapewne spowodowana warunkami środowiska, gdyż Goleniów prawie z każdej strony jest otoczony

A. Staszewski

zwartymi lasami i jest miastem zbyt małym, aby wrony znajdowały tu odpowiednią otwartą przestrzeń do żerowania i odbywania bezpiecznych lęgów (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Znaczny wzrost liczebności sroki, jak i wrony odnotowano natomiast w dużych miastach (Tomiałojć & Stawarczyk 2003).

Od 2001 roku w granicach miasta Goleniowa rozpoczęto szereg prac dość mocno ingerujących w charakter rzeki Iny i zieleni miejską. Miejski odcinek Iny został uregulowany – koryto pogłębiono, brzegi wyrównano, usunięto wszystkie drzewa, krzewy, kamienie i katarakty. Jednocześnie prawie wszystkie drzewa rosnące wzdłuż miejskich dróg zostały „ogłłowione”, co polegało na prawie całkowitym pozbawieniu ich gałęzi. Nie jest znany wpływ tych działań na awifaunę, ale np. w 2002 roku w granicach miasta stwierdzono zaledwie 7 samców słowika rdzawego, czyli prawie o około 50% mniej niż w roku 2000 (dane własne).

The breeding birds of Goleniów

Goleniów is the powiat town that has a surface area of 1175 ha and 22 000 inhabitants, and is situated along the fringe of Goleniowska Forest. The research area covered 728 ha of urban areas. In 1999, cataloguing of the Magpie *Pica pica* took place, confirming about 100 breeding pairs and Hooded Crow *Corvus cornix* – only 2 pairs. In 2000, quantitative research of other breeding species was performed (tab. 1). The Black Redstart *Phoenicurus ochruros*, with the estimated number of 130–150 pairs was the most numerous among the species researched. The Redstart *P. phoenicurus*, with 54–58 pairs and Fieldfare *Turdus pilaris* – 53–62 pairs, turned out to be fairly numerous. What is worth being pointed out are the breeding positions of the Grey Wagtail *Motacilla cinerea* (3–4 pairs) and Crested Lark *Galerida cristata* (1 pair) as well as the number of the Nightingale *Luscinia megarhynchos* that occurs on the border of the breeding acreage.

Literatura

- Adamczak K., Nowacki P., Wysocki D. 2010. Liczebność kopciuszka *Phoenicurus ochruros* na terenie Szczecina, Polic i okolicznych obszarach wiejskich. Ptaki Pomorza 1: 63-69.
- Czwałga T. 1992. Awifauna lęgowa miasta Sulechowa w latach 1988–89. Przegl. Przynr. 3, 2–3: 13–40.
- Jermaczek A., Czwałga T., Jermaczek D., Nowak A., Stańko R., Schneider G., Żegliński G. 1992. Ptaki lęgowe miasta Gorzowa w roku 1989. Przegl. Przynr. 3, 2–3: 41–70.
- Musielak D. 2010. Liczebność i rozmieszczenie pustułki *Falco tinnunculus* w Szczecinie w latach 2002–2003. Ptaki Pomorza 1: 7-16.
- Sołowiej M. 2000. Gawron *Corvus frugilegus* L. na Pomorzu Zachodnim. Przegl. Przynr. 11, 4: 71–77.
- Wysocki D. 2001. Badania ilościowe awifauny Parku Żeromskiego w Szczecinie. W: Indykiewicz P., Barczak T., Kaczorowski G. (red.). Bioróżnorodność i ekologia populacji zwierzęcych w środowiskach zurbanizowanych. Wyd. NICE, Bydgoszcz. ss. 197–200.

- Tomiałojć L. 1980. Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych. Not. Orn. 21: 38–54.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „proNatura”. Wrocław.

Artur Staszewski, Paderewskiego 2a/2, 72-100 Goleniów, eksplorator8@wp.pl